

Wyrok z dnia 2 lipca 2008 r.

II UK 334/07

Dopuszczalna jest zmiana tytułu ubezpieczenia osoby współpracującej z prowadzącym działalność pozarolniczą, na ubezpieczenie z tytułu umowy o pracę.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Katarzyna Gonera, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 2 lipca 2008 r. sprawy z wniosku Barbary L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. z udziałem zainteresowanego Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Ryszard L. & Leszek K. o ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie oraz zainteresowanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2 sierpnia 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 2 sierpnia 2006 r. [...] Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację wnioskodawczynie Barbary L. i zainteresowanego Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Handel-Usługi spółka cywilna Ryszard L. & Leszek K. w M.P. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o ubezpieczenie społeczne, dzielając ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji oraz ich ocenę prawną, w myśl której zawarta pomiędzy stronami w dniu 15 stycznia 2004 r. umowa o pracę zmierzała do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.), co powoduje jej nieważność, a zatem wnioskodawczynie nie spełniła ustawowych przesłanek do objęcia obowiązkowym pracowniczym ubezpiecze-

niem społecznym, wynikających z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.).

W świetle ustaleń faktycznych, decyzją z dnia 11 października 2004 r. pozwany organ rentowy przyjął, że wnioskodawczynie nie podlegała ubezpieczeniom społecznym z tytułu zawartej z PWHU s.c. Ryszard L. & Leszek K. umowy o pracę, podlegała natomiast w okresie od 15 stycznia 2004 r. obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności z mężem Ryszardem L. W okresie od 1 kwietnia 1991 r. do 14 stycznia 2004 r. Barbara L. była zgłoszona do ubezpieczeń z tytułu wykonywania współpracy z mężem prowadzącym działalność gospodarczą w spółce cywilnej z Leszkiem K., natomiast od 15 stycznia 2004 r. została zgłoszona do ubezpieczeń jako pracownik zatrudniony przez spółkę cywilną na podstawie umowy o pracę. Według tej umowy, wnioskodawczynie została zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku sprzedawcy z wynagrodzeniem 800 zł brutto. Umowa została zawarta na czas nieokreślony, a w dniu 30 lipca 2004 r. została rozwiązana. W dniu ustania zatrudnienia 31 lipca 2004 r. wnioskodawczynie zgłosiła się w Powiatowym Urzędzie Pracy celem rejestracji i uzyskania świadczenia przedemerytalnego. W ocenie organu rentowego, podzielonej następnie przez Sądy, zmiana tytułu ubezpieczenia żon wspólników miała podłoże finansowe i była podyktowana trudnościami finansowymi spółki, gdyż wynagrodzenia wypłacane pracownikom są uznawane za koszty działalności Spółki. W ocenie Sądu Okręgowego, podzielonej w całości przez Sąd Apelacyjny, zawarcie umowy o pracę zmierzało do obejścia prawa, a zmiana statusu wnioskodawczynie nastąpiła z przyczyn finansowych, skoro wynagrodzenie pracownicze i składki ubezpieczeniowe są wliczane w koszty firmy, inaczej niż w przypadku osób współpracujących. Zmiana tytułu ubezpieczenia mająca na celu jedynie względy finansowe (obniżenie kosztów działalności gospodarczej), świadczy o zawarciu umowy o pracę w celu obejścia prawa, a ponadto - jak wskazał Sąd drugiej instancji - nie zasługuje na ochronę prawa jako czynność sprzeczna z zasadami współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczynie oraz zainteresowanego i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 2, art. 10 § 1 i art. 22 § 1¹ k.p. w związku z art. 58 § 1 k.c. i art. 300 k.p., przez uznanie, że umowa o pracę została zawarta w celu obejścia prawa, art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r.

o systemie ubezpieczeń społecznych, przez uznanie, że wnioskodawczyni nie była objęta ubezpieczeniem społecznym z tytułu umowy o pracę, oraz przepisów postępowania - art. 231 i 233 § 1 k.p.c., wniósł o jego uchylenie i orzeczenie, że wnioskodawczyni podlegała ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu z tytułu umowy o pracę, wraz z orzeczeniem o kosztach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona. W ocenie Sądu Najwyższego, w rozpatrywanej sprawie Sądy błędnie zastosowały prawo do niewadliwie ustalonego stanu faktycznego. W świetle tych ustaleń strony zawarły umowę o pracę, a to, że motywem jej zawarcia były względy finansowe, nie oznacza jeszcze, że umowa taka zmierzała do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.), co powoduje jej nieważność. Fakt wykonywania pracy przez Barbarę L. w charakterze sprzedawcy w sklepie został potwierdzony w trakcie postępowania sądowego. Zatrudnienie odwołującej się było konieczne z uwagi na rozwiązanie umów o pracę z dotychczasowymi pracownikami oraz potrzebę zapewnienia obsługi sklepu. Okoliczności sprawy wyraźnie wskazują, że celem zawarcia umowy było realizowanie stosunku pracy, a intencją stron nie było obejście prawa w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. W świetle art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu jej obejście jest nieważna. O czynności prawnej mającej na celu obejście ustawy można mówić wówczas, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisu ustawy i tylko z takim zamiarem została dokonana. Nie jest natomiast obejściem prawa dokonanie czynności prawnej w celu osiągnięcia skutków, jakie ustawa wiąże z tą czynnością prawną. Skoro z zawarciem umowy o pracę ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych wiąże obowiązek ubezpieczenia emerytalno-rentowego, chorobowego i wypadkowego, podjęcie zatrudnienia w celu objęcia ubezpieczeniem i ewentualnego korzystania ze świadczeń z tego ubezpieczenia nie może być kwalifikowana jako obejście prawa. W wyroku z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04 (OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28), Sąd Najwyższy stwierdził, że sama chęć uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego jako motywacja do podjęcia zatrudnienia nie świadczy o zamiarze obejścia prawa. Podobny pogląd został wyrażony w wyroku z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04 (OSNP 2005 nr 15, poz. 235). Przyjęto w nim, że stronom umowy o pracę, na podstawie której rzeczywiście

były wykonywane obowiązki i prawa płynące z tej umowy, nie można przypisać działania w celu obejścia ustawy i stanowisko to można uznać za ugruntowane, gdyż zostało powtórzone w innych jeszcze orzeczeniach (por. np. wyroki z dnia 14 lutego 2006 r., III UK 150/05 oraz z dnia 2 czerwca 2006 r., I UK 337/05, niepublikowane). Na tle tych orzeczeń należy uznać, że w sytuacji, gdy wolą stron zawierających umowę było faktyczne nawiązanie stosunku pracy i doszło do świadczenia pracy za wynagrodzeniem, sama świadomość jednej ze stron umowy, a nawet obu stron, co do wystąpienia w przyszłości zdarzenia uprawniającego do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie daje podstawy do uznania, że umowa miała na celu obejście prawa. W stanie faktycznym niniejszej sprawy należy stwierdzić, że umowa o pracę wiążąca strony nie została zawarta dla pozorów, gdyż nie stwierdzono, by strony zawierając ją miały zamiar wywołania innych skutków prawnych niż te, które wynikają z umowy o pracę, oraz by jednocześnie próbowały przez jej zawarcie wprowadzić kogokolwiek w błąd co do dokonania tej a nie innej czynności. Przeciwnie, nie pozorowały zawarcia umowy o pracę i były zgodne co do tego, aby ich oświadczenia woli wywołały odpowiadający im skutek. Skutkiem tym było między innymi objęcie ubezpieczeniem społecznym, co orzekające w sprawie Sądy niesłusznie oceniły jako zamiar obejścia prawa, prowadzący do nieważności umowy (art. 58 § 1 k.c.). Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie zakazują zmiany formy świadczenia pracy i wynikającej z niej zmiany tytułu ubezpieczenia, z osoby współpracującej na ubezpieczenie z tytułu zawartej umowy o pracę. Fakt, że w wyniku zwolnienia pracowników oraz zatrudnienia żon współników, w tym wnioskodawczyni, obniżeniu uległy koszty działalności spółki nie oznacza, że doszło do obejścia prawa. Zawarcie umowy o pracę, nawet jeżeli pozwalało to na możliwość zaliczenia wypłaconego wynagrodzenia w koszty działalności spółki, czego nie można dokonać w przypadku osoby współpracującej, nie można zarzucić obejścia przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne, albowiem w jednym i w drugim przypadku składki były odprowadzane. Różnica polega jedynie na możliwości zaliczenia składek z tytułu umowy o pracę w koszty działalności spółki cywilnej jako zakładu pracy. Osiągnięcie z tego tytułu oszczędności ekonomicznych przez spółkę nie jest sprzeczne z ustawą i nie stanowi obejścia prawa.

Podobny pogląd został wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 października 2007 r., II UK 53/07 (OSNP 2008 nr 23-24, poz. 358).

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji. O kosztach orzeczono po myśli art. 108 § 2 k.p.c.

